

Cik lielu un dārgu valsts pārvaldi varam atļauties uzturēt?

Situācija, kad uz austrumu robežas tiks novilkts dzelzs aizkars, kurš, visticamāk, pastāvēs pietiekami ilgi un būtiski ietekmēs daudzas nozares Latvijā, arī darba vietas, nodokļu ieņēmumus, un būs katalizators reālām pārmaiņām valsts pārvaldē, tās funkcionalitātē, arī skaitliskajā apmērā.

Teksts Māris Kirsons
Ilustrācija stock.adobe.com
Foto Ritvars Skuja/Dienas Bizness, LETA

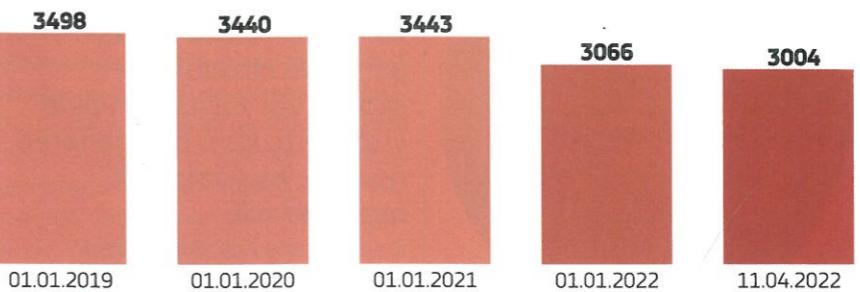
Šādas atziņas skan no dažādu jomu uzņēmējiem, biznesa nevalstiskajām organizācijām un arī no tiem, kuri savulaik ir strādājuši un pat vadījuši valsts iestādes. Vienlaikus skan atziņas, ka, valsts pārvaldei dodot uzdevumu, būtībā cerēt uz būtiskām pārmaiņām neesot pamata, un to pierādot nosacīti pēdējās valsts pārvaldes reforma, kuras izpildījumu un rezultātu kritizējusi Valsts kontrole. Tieks izteiktas idejas par to, ka valsts pārvaldes darba samaksa ir jāpiešķir reālajai situācijai, – ja ir reāla, nevis tikai virtuāla izaugsme, tad jāsaņem vairāk, bet, ja iestājas krize, tad attiecīgi arī mazāk, tāpat esot jāpārvērtē valsts pārvaldei noteikto funkciju nepieciešamību, lietderību un jēga, vienlaikus centralizējot visu, ko vien var, – grāmatvedību, IT utt., tādējādi samazinot valsts pārvaldes tēriņus.

Jākopē demogrāfija

Bijušais Mazo un vidējo uzņēmumu sadarbības padomes priekšsēdētājs Andris Las-

Publisko personu un iestāžu reģistrā esošie subjekti*

Skaits konkrētajā datumā

* kurieriem nav uzsākts likvidācijas process

Avots: SIA Lursoft dati

Reformu plāna tvēruma iestādes

Sabiedriskais sektors

288 937

Valsts pārvaldes iestādes – centrālās valsts pārvaldes iestādes, ministrijas, ministru padotības iestādes

60 681

Reformu tvēruma iestādes ar piemērotiem iznēmumiem (13% no sabiedriskajā sektorā strādājošajiem)

39 157

Valsts un pārvaldību kapitālsabiedrības

74 999

Avots: Valsts kontrole

manis norāda, ka par valsts pārvaldē strādājošo (neskarot skolotājus, mediku, sociālo darbiniekus u.tml.) skaitu un tā atbilstību reālajam iedzīvotāju skaitam Latvijā tiek runāts jau daudzus gadus un jo īpaši krizes situācijās, taču līdz reāli taustāmiem rezultātiem, izņemot Valda Dombrovska vadītās valdības laika mehnākos saīsinājumus, tā arī nav izdevies tikt.

“Būtu tikai logiski, ja proporcionāli Latvijā dzīvojošo iedzīvotāju skaita samazinājumam arī valsts pārvaldē, sākot ar Valsts prezidenta administrāciju, Saeimu, kā arī ministrijās un pat daudzās iestādēs notiktu atbilstošās darbinieku samazinājums,” iesaka A. Lasmanis. Viņš šo tēzi atkārtojot jau vairāk nekā 20 gadus. “Ja valstī sarūk iedzīvotāju skaits, tad kā tajā var palielināties valsts pārvaldē strādājošo skaits? Vai valsts pārvalde ir tā vieta, kurā tiek generēti nodokļi, ko samaksā budžetā? Nē, valsts pārvaldē strādājošo algu avots ir uzņēmēju samaksāti nodokļi,” skaidro A. Lasmanis. Viņš uzskata, ka valsts pārvalde ir servisa sniedzējs šeit dzīvojošajiem iedzīvotājiem, tostarp uzņēmējiem.

“Valdošajiem politiķiem varu tikai ieteikt kontrolēt, ko un kā dara ierēdnī,” tā A. Lasmanis. Viņš savu sacīto pamato ar to, ka, labu gribot, politiķi balso par labu, visiem izdevīgu un vajadzīgu lietu ieviešanu, bet

valsts aparāta ierēdījī teknisko procedūru izveido tādu, ka vairumam šī cerīgi labi lieta klūst nepieņemama. “Un vēl ir ierēdīju kategorija, kura, lai pierādītu savu lietderību un nepieciešamību, izdomā, izstrādā jaunas procedūras, kas nereti tiek nomas-kētas ar cēliem mērķiem, bet tās ir liekas, bez jebkādas lietderības, un, ja politiķi tajā neiedziļinās, tad ar tām nākas saskarties visiem – gan iedzīvotājiem, gan uzņēmējiem,” secina A. Lasmanis. Viņaprāt, kaut kas šajā sistēmā var mainīties krizes laikā, kā arī tad, kad pie varas esošie politiķi pārzina drēbi un viņus nevar iebāzt maisā, un tāpēc var paprasīt ikvienam valsts pārvaldē strādājošajam: ko un kā viņš dara, kāds ir viņa darba rezultāts, kas no tā ko ir ieguvis vai zaudējis.

Cita situācija

“Sauksim lietas īstajos vārdos – veidojas jauna krizes situācija, kurā ir vajadzīga atbilstoša pārvaldība, bet pagaidām viss notiek ierastajās sliedēs un valsts aparāta (strādājošo skaita) revīzija agrāk vai vēlāk būs diskusiju tēma,” uzsver Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš. Viņaprāt, ir jāņem vērā sekas nodarbinātābā, arī nodokļu summās, ko rada ne tikai strauji pieaugošo energoresursu un vairāku citu preču ce-

nas, bet arī problēmas importā un eksportā, kuras rodas pēc Krievijas un Baltkrievijas izslēgšanas no starptautiskās tirdzniecības un Ukrainas kara dēļ.

Trīs reformas

“Latvijā ir bijušas trīs valsts pārvaldes reformas ar trim dažādiem mērķiem. Pirmā reforma – PSRS sabruka, un uz tās drupām veidojās Latvijas Republika. Tā bija revolucionāras situācijas raisīta reforma, kas tika veikta tiesiska vakuuma apstākļos. Pie reformatoriem var pieskaitīt pirmos premjerus Māri Gaili, Valdi Birkavu un Andri Šķēli tā pirmajā premjerešanas laikā. Procesu pavadija nacionālpatriotisks noskoņums, un tajā varēja saskatīt gan jēgu, gan mērķi. Jā, atskatoties varam redzēt, ka uz padomju institūtu pamata tika uzmontētas satversmiskas institūcijas: Ministru padome pārtapa par Ministru kabinetu, bet Augstākā padome – par Saeimu, un notika mēģinājums pirmskara regulējumu piemērot jaunajos apstākļos, piemēram, Valsts prezidenta institūta sociālās garantijas pārņemot no autoritārās iekārtas,” stāsta bijušais Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs, sākotnēji Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētāloceklis, profesors Ringolds Balodis. Viņš norāda, ka kopumā visi virzījās, ne pamatojoties uz zināšanām, bet izjūtām, ka jānoārda vecais. Procesa gaitā parādījās arī lielie virsmērķi – Latvijas iestāšanās ES un NATO, kas prasīja arī tiesību sistēmas, institūciju un plānu harmonizāciju. Viņš atgādina, ka pirmajā reformā netika izvērtēta personu izglītība, spējas, bet būtiskākais bija lojalitāte.

“Tā, piemēram, 1993. gadā Tieslietu ministrijā un citviet vienā vakarā tika atlaisti visi darbinieki, lai otrā rītā pieņemtu darbā tos, kurus uzskatīja par vēlamiem. Tas vairāk atgādīja politiskas lojalitātes testu, jo tiesiskā, demokrātiskā valstī tādi notikumi nav iedomājami un iespējami, bet tolaik viss veidojās no nulles. Arī Civildienests. Visumā uzskatu, ka vairāk vai mazāk at-tīstība bija pareiza,” saka R. Balodis. Visu mainījusi 2009. gada ekonomiskā krize, kurā Latvija atšķirībā no Igaunijas un Lietuvas nokļuvusi Parex bankas parādu bedrē, no kuras neesot izķļuvusi vēl šobaldien. “Šī krize sačakarēja itin visu, sākot no cilvēku paļaušanās uz valsts prognozējamu rīcību un valsts ierēdīju atalgojumu sistēmu. Būsim reālisti – pirmās reformas panākumi tika noslaučti vienā rāvienā. Ministrijas atkal kļuva par partiju dzimtumiām, kur galvenais ierēdīju tikums ir viņu spēja iztāpīgi izpildīt jebkuras politiķu iegribas,” skaudri secina R. Balodis.

Viņš retoriski jautā: kas notika? „Ja pirmā reforma vairāk atgādināja lojalitātes pārbaudi, tad otrā – krīzes laika reforma – vairāk bija lineārā reforma, kad no visām iestādēm bija jāatbrīvo noteikts cilvēku skaits, lai samazinātu izdevumus un valsts varētu turpināt pastāvēt. Diemžēl Ivara Godmaņa un Valda Dombrovskas valdības neko labāku nespēja izdomāt,” tā R. Balodis. Viņaprāt, lineārā valsts pārvalde strādājošo skaita samazināšana nebija labākais risinājums, ko, piemēram, varēja sniegt valsts pārvaldes funkciju revīzija. „Piemēram, likvidēja Valsts būvinspekciju tikai tāpēc, ka tās funkcijas dublējās ar pašvaldību attiecīgajām pārbaudēm, bet, iespējams, šis bija viens no cēloņiem, kāpēc varēja notikt Zolitūdes traģēdija ar veikalā sabrukšanu, jo nebija atbilstošas uzraudzības,” uz lūgumu minēt piemēru atbildē R. Balodis. Viņaprāt, šī otrā reforma padarīja Latviju nabadzīgu, konkurētnespējīgu un ierēdniecību par aizdomīgu. „Valdošā politiskā elite pēc šīs reformas vairs neizrādīja nekādus plānus attiecībā par valsts pārvaldi, un raksturīgi, ka kontrolējošās iestādes (VID, Konkurences padome, Valsts kontrole utt.) šai laikā kļuva par galvenajiem jebkādu iespējamu reformu iniciatoriem. Tā patiesībā ir traģēdija, jo, trūkstot sabalansētai valsts politikai, valsts pārvaldes jomā sākās fragmentāra, saraustīta konvulsēšana,” secina R. Balodis. Viņaprāt, jaunākā – trešā reforma jeb, pareizāk sakot, tās simulācija notiek pēdējo 10 gadu garumā, politiķiem krustām šķērsām runājot par valsts pārvalde strādājošo skaita samazināšanu. „Turpat pieskaitāmi arī uz 13. Saeimas vēlēšanām liktie konservatīvo un KPLV lozungi par vienu augstskolu un trīs ministrijām. Šo politisko partiju uzstādījumu uz valsts pārvaldes iestāžu skaita samazināšanu var sānīt arī jaunākās parlamentārās izmeklēšanas komisijas secinājumā – jāizveido vēl viena valsts iestāde, kura atbildētu par ārkartas situācijām. Smiekligi, ja nebūtu traģiski. Šādas juridiskas fantāzijas par nepieciešamību reformēt ir kļuvušas leģendāras, un visi tāpat saprot, ka tā ir tulša muldēšana – radīt jaunu darba grupu, izveidot jaunu iestādi utt., bet tas neko neatrisina, izņemot to, ka ar konkrēto risinājumu atrāšanu tie, kuriem ar to lika nodarboties, to nedarīs,” skaidro R. Balodis.

Viņaprāt, tāda, kāda bija pirmā valsts pārvaldes reforma pirms teju 30 gadiem vairs nav iespējama, otrā reforma – ar lineāro metodi – ir pierādījusi savu bezjēdzīgumu, un tāpēc atliek tikai valsts pārvaldes funkciju, to nepieciešamības un lietderīguma audits.

Valsts kontroles skarbā atzinas

Tiesību zinātņu institūta vadītājs, bijušais Saeimas deputāts, bijušais Religisko liet pārvaldes vadītājs, bijušais Uzņēmumreģistra galvenais valsts notārs iesaka iepazīties ar Valsts kontroles revidētu atzinumu – valsts pārvaldes reformā darbība veikta, bet valsts pārvalde nav reformēta. “Valsts pārvaldē nodarbināto skaita samazināšana – reformu plāna skaļķai pasākums – arī vērtējams drīzāk kā mārketinga elements, nevis jēgpilnas izmaiņas. Solītais formālais rādītājs – nodarbināto slodžu skaita samazinājums 6% apmērā – ir pat pārsniegts (3 gadalaikā samazinātas 3,2 tūkstoši nodarbnāto slodzes jeb 7,6%). Taču izņēmumu metodikas un jaunu amata vietu izveidošanas dēļ reformas laikā nodarbināto skaits valsts budžeta iestādēs nav būtiski mainījies – pirms un pēc reformas tajā nodarbināti aptuveni 60 tūkstoši darbinieku. Turklat nodarbināto slodžu skaita samazinājums tiek vērtēts kā atsevišķas reformas rezultāts, lai gan jēgpilni būtu vērtēti tieši samazinājuma dinamiku, nevis mot vērā jaunizveidotās amata vietas norādīts Valsts kontroles mājaslapā.

“Atsevišķa nodarbināto skaita samazinājuma mērīšana un demonstrēšana var radīt gandrīzumu sabiedrībā, bet tas nav pamatopts rādītājs, ja vienlaikus tiek piesķirta jaunas amata vietas un netiek pārskatīta esošās iestāžu funkcijas un uzdevumi. Valsts pārvaldes lielums jāvērtē kontekstā ar tās kvalitāti un saturu – funkcijām un pakalpojumiem, jo nodarbināto skaita samazinājums pats par sevi nesamazina valsts pārvaldes kopējos izdevumus un negarantē efektīvākus pakalpojumus. Protī, nodarbināto skaita dinamika ir tieši jāsasaista ar valsts pārvaldes kompetences apjomu un saturu pārskatīšanu. Revīzijā konstatētais liecina – tas nebija šīs reformas fokuss. Turklat šī nav pirmā

Ja valstī sarūk iedzīvotāju skaits, tad kā tajā var palielināties valsts pārvaldē strādājošo skaits? Vai valsts pārvalde ir tā vieta, kurā tiek generēti nodokļi, ko samaksāt budžetā? Nē,

Andris Lāsmans

Valsts kontroles revīzija, kas izgaismo fundamentālu problēmu valsts pārvaldē – kvalitatīvu datu trūkumu. Kā var kaut ko reformēt, ja nav datu par funkciju un uzdevumu faktiskajām izmaksām?” uzsvēr Valsts kontroles padomes locekle, Ceturta revīzijas departamenta direktore Inga Vilka. Lai palielinātu darba samakšas konkurētspēju, valsts pārvaldē ilgstoši tiek uzturēta sabiedrībai un pašiem valsts pārvaldē nodarbinātajiem nesaprotama un nepieņemama atlīdzības sistēma. Rezultātā mazinājusies vai pat zudusi piemaksu un prēmiju nozīme – motivācijas instruments rezultātu sasniegšanā.

Tas, ka nepieciešamas izmaiņas valsts pārvaldes atlīdzības sistēmā, tiek uzsvērts vairāk nekā 10 gadus. Nepieņemot sen gaidīto Atlīdzības likumu, mazinājās valsts pārvaldes iekšējā motivācija īstenot reformas – samazināt nodarbināto skaitu, pārskatīt ikgadējos izdevumus, centralizēt atbalsta funkcijas, gūtos resursus novirzot atlīdzības palielināšanai. No otras puses – tas bija tikai viens no 10 reformu pasākumiem un nebūtu vērtējams kā “burvju nūjiņa”, kas atrisinās visu un garantēs reformu izdošanos, norādīts Valsts kontroles mājaslapā. 2021. gada nogalē apstiprinātie grozījumi Atlīdzības likumā paredz jaunu mēnešalgu skalu valsts pārvaldē nodarbinātajiem un būtiski palielina atlīdzību virknei valsts augstāko amatpersonu (piemēram, Valsts prezidentam, deputātiem, ministriem). Ja atlīdzības palielinājums katru gadu valsts augstākajām amatpersonām ir garantēts, pieaugot valsts labklājībai, tad pārējiem valsts pārvaldē nodarbinātajiem palielinājums būs lielā mērā atkarīgs no konkrētai iestādei pieejamā finansējuma jeb atlīdzības fonda, kas iestādēm būtiski atšķiras. Šīs pamatproblēmas rezultātā vēsturiski ir izveidojies dalījums “bagātajās” un “ne tik bagātajās” iestādēs. Pašreizējā pieejā netieši norāda uz politiku attieksmi, ka dažas ministrijas ir prioritāras, salīdzinot ar

citām, un ka nav politiskās gribas sakārtot šo jautājumu. Izmaiņas Atlīdzības likumā nepilda arī reformā solito – augstākajiem vadītājiem atlīdzības apmēru sasaistīt ar vienotiem snieguma rādītājiem, uz ko konsekventi uzstājusi Valsts kontrole. Revīzijā secināts, ka būtiska uz sadarbību un rezultātu vērsta aktivitāte kā projektu komandu darba iedzīvināšana valdības prioritāšu ieviešanai vispār nav īstenota. Tāpat faktiski nav jedzīvināta “nulles birokrātijas” pieeja. Atbalsta funkciju centralizācija ir jau sen aktuāls jautājums, un tā pamazām tiek veikta, taču centralizācijas līmenis joprojām ir zems (piemēram, grāmatvedība centralizēta apmēram trešdaļā iestāžu). Reformu periodā centralizācija resoros notika bez Ministru kabineta lēmuma, pa pildu finansējuma un skaidriem mērķa uzstādījumiem un ieguvumiem, kā rezultātā tā veikta atkarībā no katram resoram pieejamā finansējuma, IT sistēmām, izpratnes un motivācijas veikt izmainas.

Nepareiza pieeja

"Ir bezjēdzīgi hierahistiskā valsts pārvaldē prasīt ikvienai iestādei priekšlikumus (idejas) par iespējamo šatu samazināšanu, jo tas nestrādā, un Valsts kontrole arī secina, ka iestādes tam nerēdz mērķi, jo īpaši, ja darbinieku atlīdzības likums ļauj augšējam ešelonam palielināt algas, tās saistot ar valsts IKP pieaugumu, bet zemākajos slāņos esošie kuļas, kā spēj, jo algas saista ar valsts maka iespējām," situāciju komentē R. Balodis. Viņš atgādina, ka līdzšinējā pieredze rāda: tiklīdz ministrija no kaut kā atsakās (saīsina, samazina), tā budžets tiek samazināts. Tas nozīmējot, ka sniegt priekšlikumus par savu samazināšanu ir pretdabiska prasība, ko saprot paši reformētāji, bet turpina prasīt, lai publiski tēlotu, ka notiek reforma. Patiesībā, viņaprāt, nekas nenotiekot, un šī stagnācija Latviju tuvina katastrofai.

"Mūsdienās valsts pārvaldes mugurkauls ir datu apmaiņa, tāpēc vajadzētu sākt tieši ar šo, it īpaši, ja Igaunija un Lietuva šajā sfērā Latvijai ir tālu priekšā, un problēmas atslēga ir meklējama valsts reģistru attīstībā. Valstī ir trīs pamatreģistri – personu (iedzīvotāju reģistrs), lietu (Zemesgrāmata) un saistību (Uzņēmumu reģistrs)," secina R. Balodis. Viņaprāt, visiem pārējiem reģistriem jābūt balstītiem uz šajos reģistros esošajiem datiem, tādējādi izvairties no attiecīgu datu sniegšanas cilvēkam (uzņēmējam) kādā citā reģistrā. Mums uz šiem pamatreģistriem, kuriem būtu jābūt vienā sistēmā, būtu jābūvē visi citi reģistri, līdzīgi kā Skandināvijā, Igaunijā vai tepat Lie-

Sauksim lietas īstajos vārdos – veidojas jauna krīzes situācija, kurā ir vajadzīga atbilstoša pārvaldība, bet pagaidām viss notiek ierastajās sliedēs, un valsts aparāta (strādājošo skaits) revīzija agrāk vai vēlāk būs diskusiju tēma,

Jānis Endziņš.

tuvā, bet mums ir viss pilnīgi pretēji – ir apmēram 70 dažādu reģistru jeb publisku datu sakopojumu, kurus apkalpo dažādas IT kompānijas un pārrauga dažnedažādas iestādes, kas ir dažādās ministrijās, un šo valsts tehnoloģiju attīstību uzrauga vesela ministrija VARAM, un rezultāts ir 70 dažādas matricas, kas piebāzas ar personu datiem, ar kuriem iestādes nelabprāt dalās viena ar otru. Arī pilsoņus burtiski dzenā no vienas iestādes uz otru, jo reģistri ir dažādās iestādēs. Tas nestrādā, bet mēs tā vietā, lai sistēmu efektivizētu – izveidotu vienu matricu, kurā būtu visi dati, – radām

jaunas un jaunas, kuras nestrādā, bet mēs tās uzlabojam (piemēram, *E-veselības* sistēma), lai beigās atzītu, ka tā nestrādā. Kā tas saistīts ar valsts pārvaldes reformu? Vistiesākā veidā!” tā R. Balodis. Viņaprāt, lai varētu analizēt ikvienas iestādes funkcijas, nepieciešamību un lietderību, ir vajadzīga informācija. Tieši par informācijas trūkumu sūdzas Valsts kontrole!

“Respektīvi, IT platforma kā datu apkopojums ir pamatā, tad informācijas aprite, un tikai tad iestādes,” norāda R. Balodis. Viņaprāt, valsts pārvaldes funkcijas ir jāizvērtē, nevis, cik iestāžu un cik cilvēku ir tajā, turklāt šāda virzība jau pēc būtības ir funkciju izvērtējums IT jomā Latvijā paš-

laik, un tās varētu integrēt vienā iestādē, kā rezultātā noteikti varētu ietaupīt vismaz 20%, jo iestādes savā starpā nesadarbojas un informācijas apmaiņa maksā naudu. Viņš atgādina, ka vienai un tai pašai personai dažos reģistros ir atšķirīga identifikācija, kas būtiski apgrūtina (palēnina) lēmumu pieņemšanu. "Diemžēl iestāžu vadītāji bieži vien spiesti mānīties, lai aizstāvētu savas pārraudzītās iestādes budžetu, tātad darbiniekus un resursus," norāda R. Balodis.

Priekšniekam – vara un brīvība

"Pirms kāda laika sarunā ar kādas ministrijas departamenta (strādā apmēram 30 darbinieku, un gada budžets ap vienu milj. eiro) direktoru jautāju viņam par iespējamu rīcību situācijā, kad budžets tiktu samazināts par 60–70%, uz ko saņemu atbildi, ka visu varētu paveikt arī trīs cilvēku komanda, bet kā departamenta direktors viņš to noteikti nevēlas, kaut arī palikušajiem darbiniekiem varētu maksāt ļoti labas algas," skaidro Saeimas deputāts, Latvijas Zivrūpnieku asociācijas prezidents Didzis Šmits. Viņš atgādina, ka tieši iestāžu vadītājiem lielā brīvība rīkoties ar atvēlēto valsts budžeta finansējumu ir atbilde, kāpēc Igaunijā ar mazāku iedzīvotāju skaitu IKP ir ievērojami lielāks nekā Latvijā un arī nodokļu ieņēmumu apmēros ziemeļu kaimiņvalsts ir priekšsā.

Igaunijas valdība, ieceļot nodokļu administrācijas ģenerāldirektoru, nosaka viņam atalgojumu un visas iestādes gada budžetu, par kura izlietojumu un arī to, cik daudz darbinieku strādā, atbild pats iestādes vadītājs, un sasniegto rezultātu visi redz,” norāda D. Šmits. Viņaprāt, situācijā, kad konkrētajā departamentā paliktu strādāt tikai trīs darbinieki pašreizējo 30 vietā, arī viņi paši piedāvātu samazināt (atteikties) no kādām funkcijām.

Valsts vara ierēdnu rokās

“Šķiet, kopš gadsimtu mijas valsts vara tiek (ir) nodota ierēdniecības rokās, un tie politiķi, kuri kļūst par ministriem, brīžam pat sajūtas bezspēcīgi, jo nesaprot, kāda ir ierēdņu radītā sistēma, un nereti atkāpjas no savu ieceru īstenošanas,” stāsta D. Šmits. Viņš kā piemēru min viena bijušā zemkopības ministra atgādījumu, kurš piedāvāja problēmas konkrētu risinājumu, bet ierēdņi, lai to nedarītu, stāsta: “Tas nav tik vienkārši, jo tika pieņemts Eiropas Savienības triologa sanāksmē, savukārt šis jautājums tad būs jāskata komitoloģijas procedūrā...” Ministrs, kaut arī no šāda stāstītā neko nesaprata, tomēr spēja motivēt un pārliecināt ierēdņus sagatavot risinājumu, kādu bija iecerījis.”

Kā vēl vienu piemēru viņš min valdības sēdi, kurā tā laika ekonomikas ministrs rosināja uzņēmējus atbalstīt ar eksporta sertifikātu (priekšnoteikums, lai varētu preces piegādāt uz konkrētu tirgu – valsti) ieguvī, kā finanšu avotu izmantojot ES struktūrfondu līdzfinansējumu. “Finanšu ministrijas ierēdne norāda, ka tas esot saistīts ar eksporta apjomu un tiešu valsts atbalstu, ko ES aizliez, tāpēc varētu to risināt izņēmuma procedūrā, bet saskaņošana aizņems gadu vai varbūt pat divus. Jautāju, kā eksporta sertifikātu ieguve ir saistīta ar eksporta apjomu, jo uzņēmējam var būt visu pasaules valstu eksporta sertifikāti, bet viņš nespēj pārdot nevienu kilogramu, jo būtiskākais ir, vai klientam (potenciālajam pircējam) attiecīgā prece vispār ir vajadzīga un viņš to pasūta. Uz ko Finanšu ministrijas ierēdne stāsta, ka neesot jau pret, un izvelk klasisko džokeri – šis jautājums decembrī jau pārrunāts neformālās sarunās ar Eiropas Komisiju, kuras ieskatā eksporta sertifikāts ir saistīts ar eksporta apjomu. Lūdzu MK sēdē šai ierēdnei izskaidrot, kā par šo atbalsta jautājumu varēja runāt decembrī, ja to izdomāja Latvijā tikai nākamā gada februārī, un kas tās par neformālām sarunām ar Eiropas Komisiju, jo var būt kādas neformālās attiecības ar kādu cilvēku no Eiropas Komisijas, bet pat, piemēram, aizbraucot kopā maksķerēt, taču runājot par darba jautājumiem, kuri atstāj vai var atstāt seklas attiecībā uz daudzu nozaru atbalstu, jābūt ziņojumam (kura nebija). Rezultātā valdības sēde tika atbalstīta eksporta sertifikāta ieguve ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu,” savu pieredzi atklāj D. Šmits. Viņš norāda, ka tieši zināšanas par ES darbību ļāvušas pieņemt Latvijas biznesam būtisku lēmumu. “Nesaproto, kāpēc kādam Latvijas valsts ierēdnim būtu jāstājas pretī iespējai atbalstīt biznesu, kurš maksā nodokļus, no kuriem arī maksā algas šiem ierēdņiem,” situāciju komentē D. Šmits. R. Balodis atcerējās citu piemēru, kur Tieslietu ministrijas ierēdņiem nebija skaidrs par to, kā vērtēs Lursoft sistēmu, kuru tobrīd izmantoja Uzņēmumu reģistrs apmaiņā pret valsts reģistra datu izmantošanas ekskluzīvām tiesībām. “Ministrijas ierēdņi uzrakstīja vēstuli uz Eiropas Komisiju ar jautājumu – kā jums šķiet, vai Uzņēmumu reģistra sistēma, kura pieder un ko uztur privātkompānija Lursoft, varētu būt ekskluzīva, vadoties no ES datu atkalizmantošanas direktīvas viedokļa. Atbilde: neviens vērā, ja jums (tātad Tieslietu ministrijai) šķiet, ka šī sistēma varēt būt ekskluzīva, tad tā varbūt tāda arī ir. Rezultātā EK to neatbalsta un Latvijai jātaisa jauna

Igaunijas politiskais uzstādījums ierēdņiem – jums jādara viss iespējamais, lai šajā valstī esošajiem nozares uzņēmumiem būtu arvien labāki nosacījumi, un, ja ieguvums ir lielāks par iespējamām sankcijām, tad regulas prasības var pārkāpt. Protams, vislielākā meistarība ir nekad neiekrist,

Didzis Šmits.

informācijas sistēma, kuras rādišana maksā simtiem tūkstošu eiro un vēl desmitiem tūkstošu ikgadējo uzturēšanas izdevumu, skaidro R. Balodis. “Ja gribi neko nedarīt, tad vislabākais ir pajautāt Eiropas Komisijai, jo arī tajā neviens netaisnās uzņemties atbildību, tieši tāpat kā Latvijas ierēdņi,” tā D. Šmits. Viņaprāt, ierēdņu nevēlēšanās kaut ko mainīt, jo tas prasa piepūli un varbūt arī nepatikšanas, komplektā ar pievaras atnākušo politiku zināšanu (kā ar šādu pārvaldi strādāt un ko darīt, kā cīnīties par iecerēto ideju īstenošanu) trūkumu novēda pie darbības imitācijas – simulēt valsti, tās pārvaldi, to pavadot ar varenām public relations kampaņām par ievērojamiem saņiegumiem.

Kaimiņos citāda valsts pārvalde

“Tad, kad Latvija tika uzņemta ES, daudzi uzskatīja, ka darbs ir padarīts un viss notiks pats no sevis, tikai būs jāievieš ES direktīvu un regulu prasības, un jo ātrāk, jo labāk, bet neviens neteica, ka ir jāvērē šo prasību atbilstība Latvijas nacionālajām interesēm,” tā D. Šmits. Lai arī līdz ar

Latviju ES tika uzņemta gan Lietuva, gan Igaunija, tomēr D. Šmits vērš uzmanību, ka ar slimību neko nevar darīt, jo to aizliez ES – atšķirībā no Latvijas neinficējas ne Lietuvas, nedz arī Igaunijas valstu ierēdņi.

“Latvijā pēc uzņemšanas ES bija sajūta, ka darbs padarīts un viss ir kārtībā, savukārt Lietuvā – tas ir tikai sākums cīņā par nacionālajām interesēm – eksporta tirgiem, izdevīgākiem iepirkumiem, savu uzņēmēju atbalstu utt.” uzsvēr D. Šmits. Viņš arī norāda, ka Lietuvas uzņēmēju, politiku, valsts pārvaldes kopīgais darbs ir radījis savus auglus, piemēram, tas pats mazumtirdzniecības uzņēmums *Maxima*, pārtikas pārstrādes un citās jomās ir būtiska izaugsme, jo no mikrouzņēmumiem ir izaugušas Eiropas mēroga kompānijas, kurās kā līdzvērtīgs partneris spēle Eiropas un pasaules tirgos, savukārt Latvijā par šādu izaugsmi var runāt ļoti neliels skaits kompāniju.

“Lietuvas uzņēmēju ambīcijas būt līderiem Baltijā un iekarot savas pozīcijas Eiropā būtiski stiprināja valdošo politiku un valsts pārvaldes (ierēdņu) lēmumi, rīcība un attieksme, un, ja nacionālo interešu vārdā vajadzēs, tad nojauks arī sliežu ceļu Mažeiki–Reņģe, lai kravas tiktū vestas caur Klaipēdu un Būtingi, nevis caur Rīgu, Ventspili vai Liepāju,” atgādina D. Šmits. Viņš uzskata, ka Latvija ar pašreizējo “varas domāšanu” neko tādu nespētu pat diskusijās apspriest, nemaz nerunājot par reālu sliežu ceļa demonšāžu. “Ierēdņu un iestāžu vadītāju izpratne bieži vien rada jautājumus, kā interesēs viņi strādā un kas viņiem maksā algu. Piemēram, savulaik Latvijas Konkurences padome ar lepnumu ziņoja par pārbaudēm nacionālajā aviokompānijā *airBaltic* pēc kādas it kā Lietuvas tūrisma kompānijas sūdzības, protams, nekādus pārkāpumus neatrada, taču zīmogu uzspieda, un nacionālā aviomērķa to kādu laiku cītīgi mazgāja nost,” uz paradoksālo situāciju norāda D. Šmits.

Lai arī viņš vadot zivrūpniekus jau vairāk nekā 16 gadus, taču neatceras, ka kāda Ministru kabineta sēde tikuši veltīta nozarei un meklēti risinājumi, kā paaugstināt tās konkurenčspēju, iegūt jaunus eksporta nojētā tirgus, savukārt Lietuvas valdība šīs nozares situāciju, nākotnes perspektīvas un to, kas un kā būtu jāizdara valstij, no uzņēmējiem prasa regulāri. “Tas būtu tikai normāli, ja Latvijas Ministru kabinetā reizi gadā būtu sēde, kas veltīta vienai eksportējošajai nozarei, kā pirmajai noteikti būtu jābūt meža nozarei, kura

Valsts pārvaldē nodarbināto skaita samazināšana – reformu plāna skalākais pasākums – arī vērtējams drīzāk kā mārketinga elements, nevis jēgpilnas izmaiņas. Izņēmumu, metodikas un jaunu amata vietu izveidošanas dēļ reformas laikā nodarbināto skaits valsts budžeta iestādēs nav būtiski mainījies – pirms un pēc reformas tajās nodarbināti aptuveni 60 tūkstoši darbinieku,

Ringolds Balodis.

uz Latviju atved vairāk nekā 3,5 miljardus eiro gadā, un vienlaikus uzdevumiem – risinājumiem, kas jāizdzara valstij, lai šī nozare būtu vēl spēcīgāka, lai tā radītu jaunus produktus, varētu iegūt koksnes resursus, kuru pēc Krievijas un Baltkrievijas koksnes sankcionēšanas iztrūkst, utt.” tā D. Šmits.

Citādi jālasa ES dokumenti

D. Šmits vērš uzmanību, ka bieži vien Latvijas ierēdņi izlasa direktīvās un regula rakstīto citādi, nekā to dara viņu Igaunijas vai Lietuvas kolēģi. “Šķiet, pirms vairāk nekā 14 gadiem no ES Zivsaimniecības fonda vareja atbalstīt eksporta tirgus iekarošanu, taču Latvijas ierēdņi sākotnēji sacīja, ka ES šo naudu neļaujot izmantot stendu ar zīmoliem, valstu nosaukumu izveidei starptautiskajām izstādēm. Igaunijas ierēdņi var būvēt šādus stendus, tikai uzņēmējiem ir jāapmaksā nosaukumu, preču zīmju uzlikšana uz šiem stendiem,” norāda D. Šmits. Viņu savulaik interešējis, kāpēc ir šāda atšķirīga izpratne, ka vienā un tajā pašā Eiropas Savienībā esošu valstu ierēdņi un politiķi pavismā izmantošanas lietderību Latvijā norāda R. Balodis.

D. Šmits uzskata, ka pašlaik līdz ar

Covid-19 pandēmiju un tās ierobežošanas pasākumiem ir pieklususi jautājumi par tādēvēto ierēdņu tūrismu, kas tiek maskēts kā darba vizīte, kur tiek tērēti milzīgi līdzekļi, bet atdeves nav teju vai nekādas. “Un ko dara, piemēram, Latvijas vēstniecība Griekijā? Situācijā, kad pēc kara sākuma Ukrainā Latvija ir nokļuvusi ris-

ka zonā, jo atrodas Eiropas austrumos un robežojas ar Krieviju, un diez vai kādi investori šādos apstākļos ļoti vēlēsies ieguldīt naudu pie mums, un tieši tāpat ar ārvalstu tūristu vēlmi apmeklēt Latviju, tāpēc ir jāatbrīvo cilvēku talanti un ārzemnieku piesaistei ir jāizmanto visi iespējamie resursi, arī Latvijas vēstniecības ārzemēs,” iesaka D. Šmits. Viņaprāt, situācijā, kad neviens nezina, kā dzīvosim jaunā aukstā kara apstākļos, valsts pārvalde nevar strādāt pretēji valsts interesēm. “Ja naudu uz bankomātu neatved, tad tajā beidzas nauda, tāpēc 14. Saeimai nāksies pieņemt daudzus tādus lēmumus, par kuriem šodien nespējam pat iedomāties, jo visas līdzšinējās attīstības programmas un vīzijas pēc 24. februāra var izmest miskastē, un arī Zaļo kursu Latvijā nāksies atcelt – gan tāpēc, lai būtu, ko ēst, gan arī, lai būtu siltums (jākurina arī ar kūdru),” tā D. Šmits.

Viņaprāt, ļoti būtiska loma šajā procesā būs tieši valsts pārvaldei. “Salīdzinājumā – ASV valsts pārvaldei ir kā milzīgs bāzes kuģis, bet Latvijai nosacīti ir mōpēda motors, uz kura visu laiku notiek vēlme uzlikt bāzes kuģi, bet šāds risinājums nav darboties spējīgs, vienlaikus maza laiva ar mōpēda motoru (Latvija) var ļoti strauji pagriezties atšķirībā no lielā bāzes kuģa,” tā D. Šmits. Viņaprāt, tālāk atnāk zinoši politiskie vadītāji, tā ierēdņi agrāk vai vēlāk pārkātojas, bet reizē ir nereāli sagaidīt, ka izvārīts makarons spēs ieņemt miera stāju. “Ir jāmaina politiķi,” tā D. Šmits. db

OPEL MOKKA. PIEEJAMA TŪLĪT!
COMFORT 130 TURBO AT8
ZVANI 6707 8000 automāšu skaits ierobežots!

22990€

Cena no/ar iekāuto PVN.

Opel Mokka 130 Turbo AT8 vidējais degvielas patēriņš 5,9 – 6,0 l/100 km kombinētājā ciklā pēc WLTP. CO₂ izmēši 133 – 135 g/km kombinētājā ciklā pēc WLTP. 130 Zs, 0 – 100 km/h 9,2 sek., max 200 km/h. Piedāvājums spēkā no 01.04.2022. līdz 30.04.2022. vai kamēr akcijas automāšīnas pieejamas noliktvā.